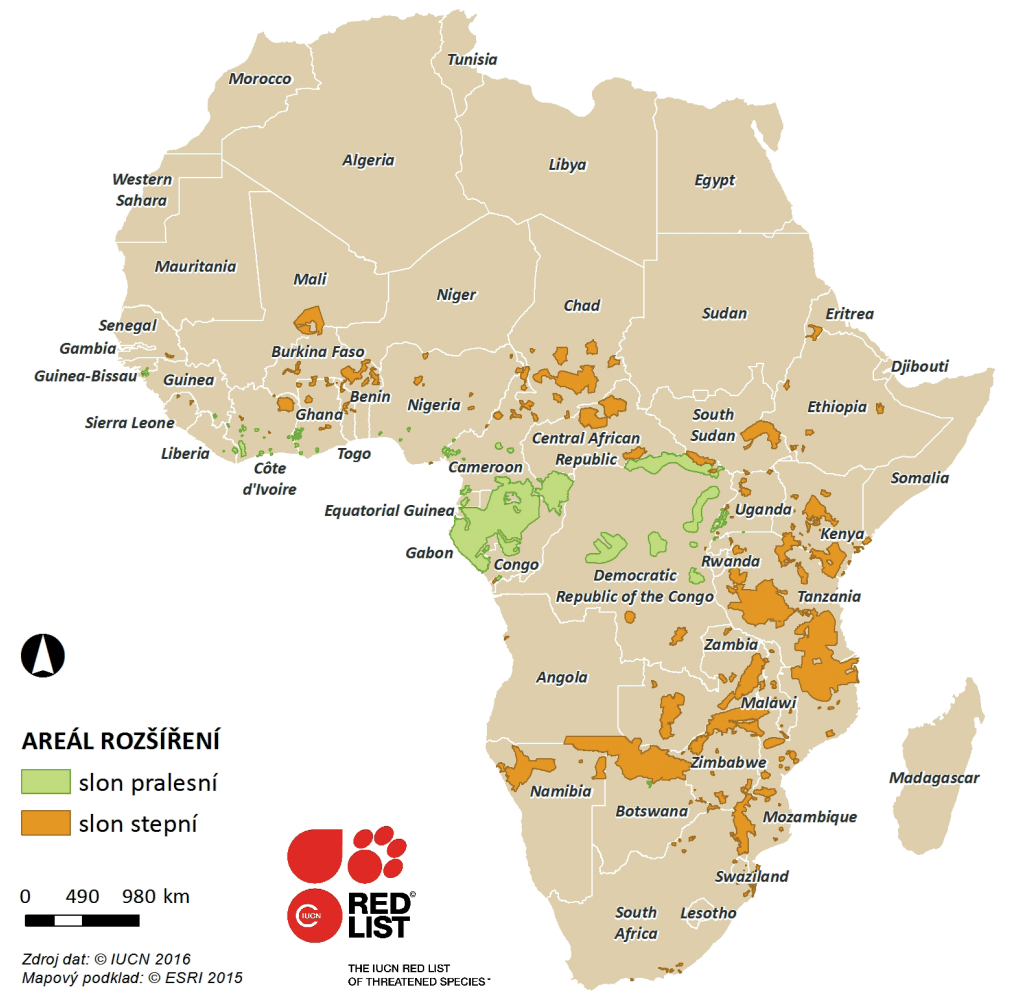

Obr. 8 Areály rozšíření jednotlivých druhů slonů na africkém kontinentu.

Obr. 9 NP Addo (JAR) se může pyšnit zvětšující se plochou a šesti stovkami slonů. Před sto lety zde byli až na pár posledních kusů vystřílení. Foto František Pelc

ve velkém vesele vyvážely. Autoři tohoto příspěvku se nicméně domnívají, že zařazení afrických slonů do přílohy CITES I by bylo pozitivním signálem pro omezení ilegálního obchodu a tím i masového a pokračujícího pytláctví, jakkoliv jeho dopad nelze přeceňovat.

Otazníky i naděje

Jedno je jisté. Jestli se nepodaří včas a účinně zlepšit ochranu posledních stád slonů a vybičení bude pokračovat dosavadním tempem jako na běžícím pásu, do patnácti let nebudou až na pár světlých výjimek v Africe sloni vůbec žádní. Přitom se opakovaně potvrdilo, že decimované populace slonů dokážou na zlepšenou ochranu pozitivně reagovat. Právě v tom spočívá určitá naděje. Jeden příklad za všechny. V čadském národním parku Zakouma o ploše 3000 km² se dařilo díky dobré péči udržet a chránit stabilní a životaschopnou populaci slonů, která ještě v roce 2008 čítala na 4000 jedinců. Stačilo pět let působení pytláků a početnost tamějších slonů poklesla na méně než 400 vystresovaných jedinců neschopných rozmnožování! Teprve v posledních třech letech bylo pytláctví na uvedeném chráněném území z více důvodů omezeno, a to mj. díky projektům podporovaným Francií a EU, začínají se opětovně objevovat slůňata a počet slonů se v současnosti pohybuje okolo 450 jedinců. Ale i kdyby vše probíhalo optimálně, populace slonů se za deset let může přiblížit nanejvýš tisícovce jedinců.

Co je tedy nezbytné k zastavení rapidního úbytku slona afrického v nejbližší době podniknout? Zamezit pytláctví, důsledně stíhat nelegální obchod se slonovinou, snížit rozsah ničení přírodních stanovišť, zlepšit ochranu přírody v národních parcích a dalších chráněných územích, kde tyto vskutku majestátní tvorové žijí. Pomoci může i rozvoj ekoturistiky a jejího zázemí, který může místním obyvatelům zajistit příjmy poskytované návštěvníky, kteří se do jejich oblasti vypraví právě za slony, a snížit tak intenzitu pytláctví. Teoreticky jsou kroky k zlepšení stavu populací slona afrického známe a celkem jednoznačné. V praxi bývají uskutečnitelné, bohužel, složitéji.

Ochrana přírody na soukromé půdě – naděje na záchranu ohrožených lesů západního Ekvádoru?

Jan Korba

Oblast západního Ekvádoru se řadí mezi biologicky nejzajímavější a nejrozmanitější místa naší planety. Rozloha původních lesů, jak suchých na jihu, tak deštných na severu, se však v posledních padesáti letech rapidně snížila. Dnes suché lesy existují víceméně jen ve velmi fragmentované podobě a deštné lesy oblasti Chocó se zachovaly

pouze v několika málo chráněných územích na severu země. Zlepšit současný neradostný stav se v poslední době snaží nejrůznější iniciativy ochrany přírody na soukromých pozemcích, kterou umožňuje současná ekvádorská legislativa. Jakou budoucnost mají soukromé rezervace v tomto regionu?

Některé soukromé rezervace jsou vybaveny kvalitní turistickou infrastrukturou. Rezervace Cerro Seco, provincie Manabí. Foto Kateřina Šamánková

Historie krajiny

Na rozdíl od Amazonie, jíž se dostává velké pozornosti hromadných sdělovacích prostředků doslova v celém světě, skutečnost, že v oblasti západního Ekvádoru již mnoho přirozených lesních porostů nezbývá, pozornosti nejširší veřejnosti uniká. Proč došlo v posledních 50 letech k tak velké míře odlesnění? V první řadě za to může rozmach pěstování kakaovníků během 19. století, kdy velkoplošná přeměna lesů započala. Ve 40. letech 20. století propukla poptávka po banánech: kakaovníkové plantáže nahradily banánovníkové kultury. Ve stejné době nastal také rychlý rozvoj silniční sítě, umožňující snazší přístup k neosídleným pozemkům. Lesům nepřály ani zemědělské reformy v 60. letech, které podporovaly kolonizaci neosídlených půd a nutily osadníky vymýcením lesa deklarovat, že je půda využita produktivně, i když na nich osadník reálně ani nehospodařil. Dnes celý západní Ekvádor zůstává hlavním producentem banánů na světě. Ve velkém se v regionu dále pěstuje cukrová třtina, rýže, palma olejná a na málo úživných půdách se extenzivně pase dobytek. Jak je však možné, že tato

oblast je ve srovnání s Amazonií tak intenzivně zemědělsky využívána? Odpověď leží pod zemí – aluviální půdy velké části oblasti jsou mimořádně úrodné. Odlesňování v posledních deseti letech v provincii Esmeraldas na severozápadě Ekvádoru bylo dokonce označeno za jedno z nejrychlejších v Jižní Americe. Současné příčiny mizení lesů jsou však jiné, jde především o těžko kontrolovatelnou nelegální těžbu dřeva. Podtrženo, sečteno: lesnatost oblasti dosahuje 30 % původní rozlohy.

Státní ochrana přírody – rychle se rozvíjející, avšak nedostatečný nástroj

Ekvádor trpěl až donedávna dlouhodobou politickou nestabilitou, proto není divu, že státní ochrana přírody trpěla nedostatkem finančních prostředků a byla jí věnována malá pozornost. To se však pomalu mění. V oblasti západního Ekvádoru je dnes vyhlášen pouze jediný národní park – Machalilla – chránící mimo mořskou část také téměř 50 000 hektarů zbytků suchého a mlžného pobřežního pralesa. Několik ekologických rezervací, v nichž je do určité míry povoleno využití místních zdrojů,

Obr. 1: *Ceiba trichistandra* z čeledi Bombacaceae je vlajkovým druhem a zároveň endemitem suchého tropického lesa. Foto Jan Korba

chrání zbytky deštných lesů v regionu Chocó na severozápadě oblasti. Mimo kategorie rezervací, spadající pod zákon o ochraně přírody v Ekvádoru existuje ještě další kategorie omezení hospodaření na pozemcích, spadajících pod lesnický zákon – tzv. ochranné lesy (bosques protectores). Ty, i když pokrývají často velká území, mají reálně velmi slabou legislativní účinnost a mnoho pozemků vyhlášených ze strany státu jako ochranné lesy bylo reálně dávno vykáceno.

Možnosti ochrany lesů na soukromé půdě

Vyhlásit ochranný les však může i vlastník, který chce svému pozemku dát alespoň nějakou právní ochranu před nelegální invazí. Donedávna bylo zapsání pozemku do katastru ochranných lesů jediným nástrojem soukromé ochrany přírody, navíc – jak jsme již zmiňovali – velmi neúčinným. Uvedená skutečnost se změnila v roce 2008, kdy vláda prezidenta Rafaela Correy přišla s inovativním programem SocioBosque. Iniciativa podporuje vlastníky zachovalých lesů tím, že jim platí náhradu podle velikosti pozemku. Za prvních 50 hektarů vlastník získává 30 USD/ha/rok, od 51–100 ha je to už jen 20 USD/ha/rok, nad 100 ha

částka klesá na 15 USD/ ha/rok. Pokud například majitel pozemků chce do programu zahrnout 120 ha svého lesa, dostane finanční kompenzaci 50 x 30 + 50 x 20 + 20 x 15 = 2800 USD/rok. Smlouvy bývají uzavírány na 20 let, jsou automaticky obnovované a jasně vymezují činnosti, které jsou na pozemcích zakázány, jako je lov zvěře, kácení, vypalování či jiné změny ve využití pozemků. Do programu Socio-Bosque mohou zapisovat své pozemky jak jednotliví vlastníci, tak i komunity. V Ekvádoru působí tzv. komuny, jež často vlastní stovky hektarů pozemků v okolí a o jejichž správě se vždy rozhoduje na základě komunitních sněmů. Soukromí vlastníci mohou se získanými finančními prostředky naložit podle vlastního uvážení, vždy však s nějakou vizí dlouhodobého prospěchu, kupř. je investovat do vzdělání, zdravotnictví či podnikání.

Naproti tomu komunity jsou zavázány vložit prostředky do činností či projektů, které by jim v budoucnu měly přinést další finanční zdroje nebo zlepši životní prostředí v dané komunitě. Program SocioBosque se stal milníkem v ochraně lesů na soukromých pozemcích v Ekvádoru, nicméně je třeba upozornit, že určitě není jedinou a samospasitelnou cestou. Navíc jsou s ním spojena jasná omezení v užívání zdrojů, což jsou podmínky, které některé indiánské komunity závislé na lesních produktech jednoduše nemohou splňovat.

Další nástroje soukromé ochrany přírody

Mimo vyhlášení ochranným lesem či zařazení do programu SocioBosque ekvádorské zákonodárství nabízí další právní nástroje omezení práv hospodaření na pozemcích. Jde například o uvalení věcného břemene na konkrétní parcely či běžné smlouvy o užívání pozemků (usufructo). Jako příklad poslouží soukromá rezervace Río Ayampe na pobřeží Ekvádoru, která byla zřízena nadací na ochranu ptáků Fundación Jocotoco. S komunou Las Tunas, vlastníci více než 5000 ha pozemků poloopadavých pobřežních lesů, uzavřela smlouvu o užívání pozemků za účelem ochrany přírody, konkrétně hnízdišť malého kriticky ohroženého kolibříka

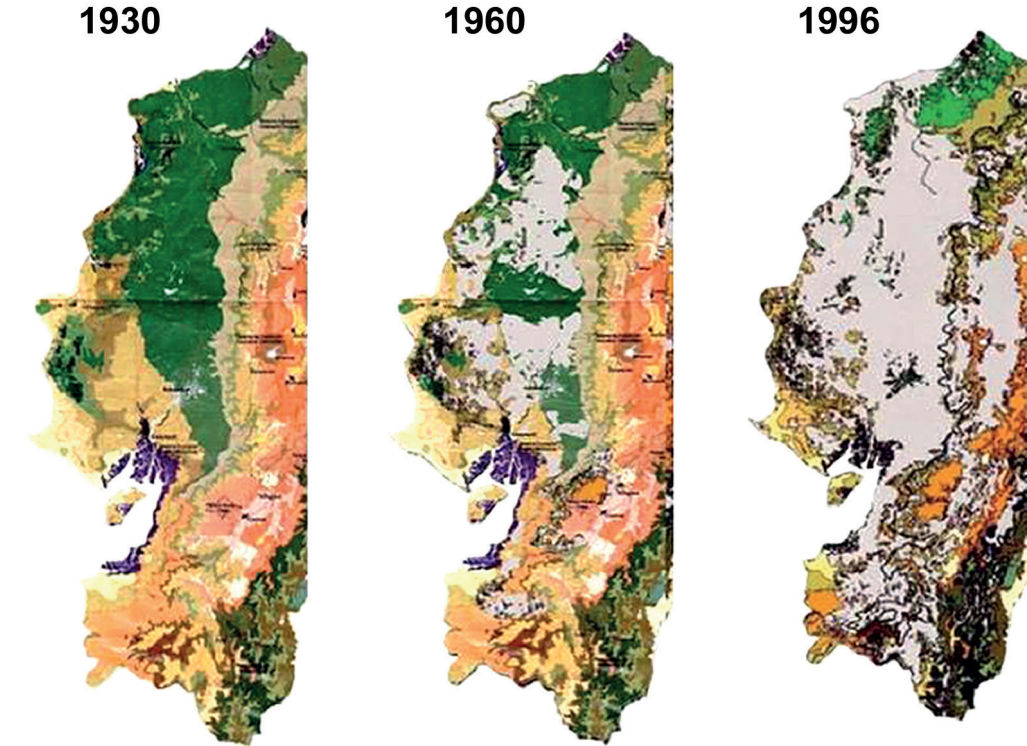

Obr. 2 A, B Ekosystém suchého tropického lesa je vůbec nejohroženější z celého Ekvádoru. Foto Jan Korba

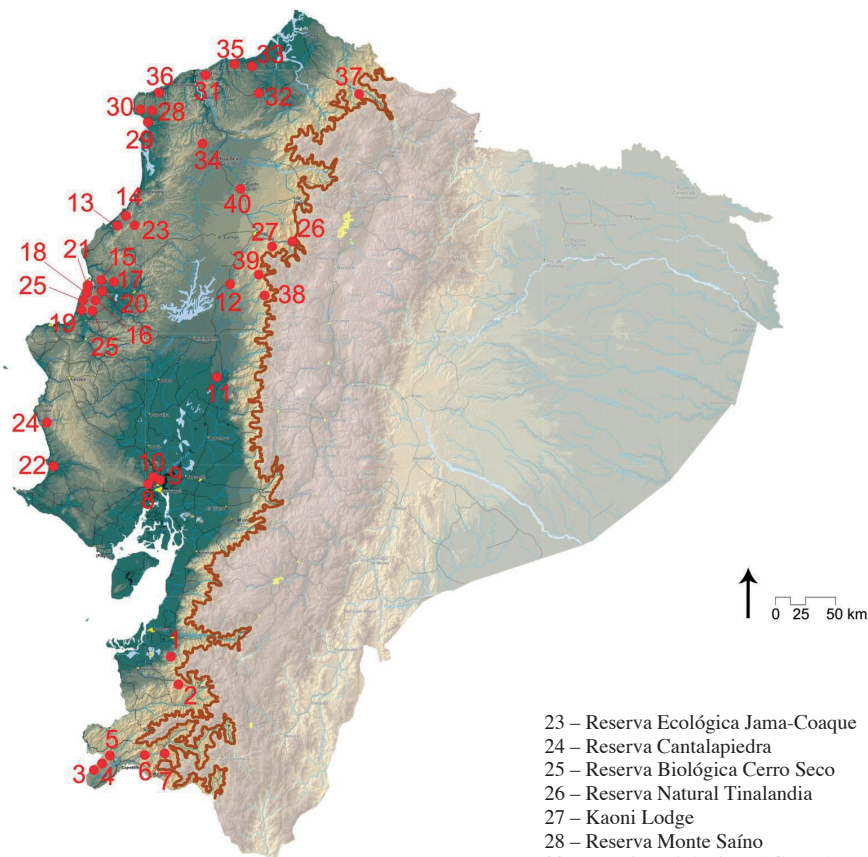
esmeraldského (*Chaetocercus berlepschi*). Nadace zřídila v Ekvádoru již deset chráněných území na záchranu konkrétních ptáčích druhů a rezervace Ayampe zůstává jediná, ke které nemá vlastnická práva, jelikož pozemky komun není možné odkoupit.

V Ekvádoru v současnosti působí desítky ochrannářských neziskových organizací, které skupují pozemky a vytvářejí na nich soukromá chráněná území. Každá z nich má však trochu jiný přístup k zřizování rezervací

a péči o ně. Na jihu Ekvádoru je neaktivnější organizace Nature & Culture International. Její rezervace téměř vždy vznikají za spoluúčasti příslušných komunit, místní obyvatele zaměstnávají a nabízejí další hospodářská využití chráněných území, např. prodej místních výrobků. Úzká spolupráce komunit a zmiňované organizace vedla v roce 2014 k vyhlášení biosférické rezervace Bosque Seco. Protože bezprostředně navazuje na peruánskou biosférickou rezervaci Noreste v Peru, tvoří největší zachovalý fragment suchých tichomořských lesů vůbec.

Mapa 1. Historie odlesňování v západním Ekvádoru od roku 1930 do roku 1996. Zdroj: Third Millenium Allianze, 2012

1 – Bosque Protector Daucay	12 – Estación Científica Río Palenque	23 – Reserva Ecológica Jama-Coaque
2 – Reserva Buenaventura	13 – Reserva Biológica Tito Santos	24 – Reserva Cantalapiedra
3 – Reserva La Ceiba	14 – Bosque Seco Lalo Loo	25 – Reserva Biológica Cerro Seco
4 – Hacienda La Ceiba Grande	15 – Reserva Bosque Verde	26 – Reserva Natural Tinalandia
5 – Hacienda Romero	16 – Reserva Jaime Andrade	27 – Kaoni Lodge
6 – Reserva Laipuna	17 – Reserva La Flaca	28 – Reserva Monte Saíno
7 – Reserva Jorupe	18 – Reserva Natural Punta Gorda	29 – Estación Biológica El Congal
8 – Bosque Protector Cerro Blanco	19 – Hostería Ecológica Peñon del Sol	30 – Reserva Integral Monte Caimito
9 – Hacienda Camino del Sol	20 – Reserva Chirije	31 – Reserva Cerro Mutile
10 – Cerro de Hayas	21 – Reserva Planet Drum	32 – Reserva Río Canandé
11 – Reserva Jauneche	22 – Reserva Río Ayampe	33 – Reserva Solmar
		34 – Estación Biológica Bilsa
		35 – Reserva Mar de Plata
		36 – Refugio Ecológico Playa Escondida
		37 – Las Sietes Cascadas Lodge
		38 – Bosque Integral Otonga
		39 – Bosque Protector Yakusinchí
		40 – Bosque Protector La Perla

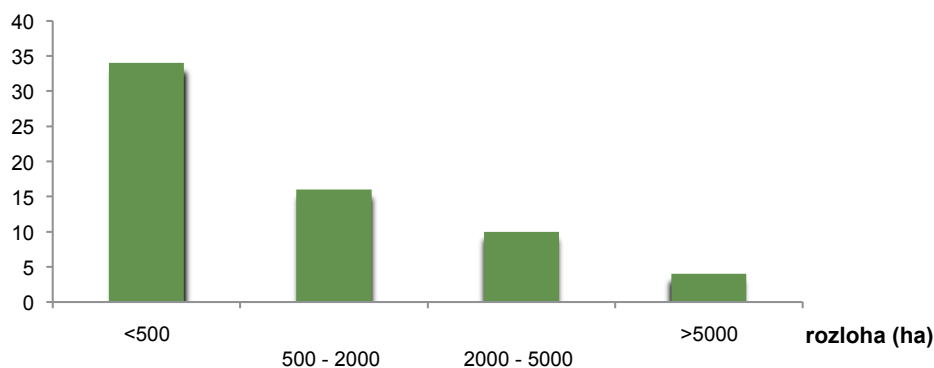
Mapa 2 Soukromé rezervace v západním Ekvádoru. Zdroj: Jan Korba

Dvě další úspěšné ochranné organizace – Jatun Sacha a Third Millennium Alliance kladou při péči o chráněná území

zvýšený důraz na výzkum a na zapojení vysokoškolských posluchačů, kteří je pravidelně navštěvují a utrácejí v nich peníze.

Jak velké jsou rezervace nejčastěji?

počet rezervací

Obr. 3 Nejčastější velikost rezervací je menší než 500 ha. Zpracoval Jan Korba

Nadace Probosque provozuje jednu z nejúspěšnějších soukromých rezervací v zemi – Bosque Protector Cerro Blanco. Uvedené chráněné území těží díky úspěšné reklamě z velké návštěvnosti, umocněné blízkostí největšího ekvádorského města Guayaquilu. Probosque má navíc velmi dobře zajištěné financování díky úzké spolupráci s firmou Holcim a s mnoha světovými organizacemi na ochranu přírody, jako je World Land Trust nebo čtenářům dobře známá Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN), hradící většinu nákladů na fungování rezervace.

Mimo ochranné organizace najdeme mezi vlastníky soukromých rezervací ještě jednu významnou skupinu – místní obyvatele, již vlastní určitý pozemek se zachovalým lesem a rozhodli se ho chránit. Důvodů pro takové rozhodnutí bývá několik, ať již jde o zmiňovaný program SocioBosque, či skutečná snaha chránit přírodu. Zdá se, že nejsilnější motivaci představují přínosy ekoturismu. Ten je v celém Ekvádoru na vzestupu a majitelé zachovalých lesních pozemků tento trend velmi rychle rozpoznali. Proto pozemky nezdědka označují jako reserva natural. Obdobné chráněné rezervace obvykle bývají malé, do 500 ha, takže skutečně slouží spíše jako turistická atrakce než jako skutečně účinné rezervace, jelikož jsou v mnohých případech izolovány od větších lesních celků. Nicméně i tak zůstávají nezanedbatelným příspěvkem k zachování toho, co v oblasti z přírody zbylo.

Budoucnost hodně blízká

V současné době se v západním Ekvádoru nachází více než 40 soukromých chráněných území. Jejich velikost kolísá od několika desítek hektarů po více než 6000 ha s mediánem 240 ha. Pokud se však jejich rozlohy sečtou, téměř se vyrovnají ploše jediného národního parku v regionu – Machalilla, rozkládajícího se na 50 000 ha. Uvážíme-li navíc malou rozlohu zbylých lesů v regionu, můžeme konstatovat, že i přes četná omezení, jako je právě malá velikost či izolovanost, významně přispívají k záchraně zbylých fragmentů lesů a tím i k zachování přírodního dědictví západního Ekvádoru.